

M. Szram, *Orygenes o kapłaństwie. Antologia tekstów*, Hosjanum, Olsztyn 1998, ss. 84.

W wydawnictwach teologicznych ostatnich lat temat kapłaństwa pojawia się coraz częściej. Świadczą o tym dosyć liczne nowe publikacje i wznowienia prac wielu teologów polskich i zagranicznych. Obok znanych papieskich listów do kapłanów wydawanych co roku z okazji Wielkiego Czwartku należałoby przytoczyć publikacje książkowe: bpa Kazimierza Romaniuka, *Nie zaniedbuj w sobie charyzmatu*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1994; Maxa Thuriana, *Tożsamość kapłana*, Znak, Kraków 1996; Winfrieda Wertmera, *Kapłan z powołania*, Pomoc, Częstochowa 1998 czy abpa Józefa Michalika, *Przypatrzcie się bracia, wierze Waszej*, Emaus, Korczyna 1999. Do wzrostu zainteresowań kapłaństwem niewątpliwie przyczyniły się wspomnienia Jana Pawła II, wydane w 1996 r., pt.: *Dar i Tajemnica*, z okazji pięćdziesiątej rocznicy święceń kapłańskich. Również wspomnienia kapłanów prześladowanych w systemie władzy komunistycznej, zsyłanych do gułagów, mogły wreszcie ujrzeć światło dzienne, chociaż jeszcze do niedawna tematyka ta stanowiła białą kartę historii i martyrologii duchowieństwa nie tylko polskiego.

Na tle przykładowo tylko nadmienionych publikacji *Antologia* ks. M Szrama, adiunkta i wykładowcy teologii patrystycznej – greckiej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, pomimo małej objętości jest książką ważną. Wypełnia ona w minimalnym tylko stopniu lukę, jaką niewątpliwie na rynku polskim stanowi brak prac i monografii omawiających kapłaństwo w oparciu o nauczanie Ojców Kościoła. Praca tym bardziej cenna, że oparta na nauce Orygenesusa, co w kontekście sporów chociażby odnośnie święceń kapłańskich tego wielkiego teologa, żywych po dzień dzisiejszy, jest bardzo ważna i interesująca.

Książka podzielona jest na 2 części. W części pierwszej ks. Szram dokonuje bardzo wnikliwej analizy nauki autora *De Principis* w odniesieniu do kapłaństwa. Naukę Orygenesusa osadza w bardzo ważnym i przejrzystym kontekście historycznym. Otóż gdy aleksandryjski katecheta przebywał w 215 r. w Cezarei, pomimo młodego wieku zachwycił słuchających jego nauki biskupów, którzy pozwolili Orygenesowi na publiczne wyjaśnianie i interpretację Pisma Świętego. Biskup Aleksandrii Demetriusz wezwał teologa do siebie, dając do zrozumienia w liście skierowanym do biskupów palestyńskich, że jest czymś kuriozalnym, aby osoba świecka głosiła naukę w obecności biskupów i to w obcej diecezji. Z odpowiedzi dowiadujemy się, że takie przypadki, pewnie nieliczne, mia-

ły jednak miejsce (por. s. 10). Same święcenia otrzymał Orygenes w 231 r., na wniosek biskupa Teoktysta z Cezarei i Aleksandra z Jerozolimy. Naruszona więc została jurysdykcja biskupa Demetriusza, ale chyba jeszcze bardziej jego osobista duma. Zazdrość nieobca była również Kościołowi starożytnemu. Wprawdzie synod aleksandryjski w 231 r. zakazał Orygenesowi sprawowania urzędu kapłańskiego w Aleksandrii, nie podważył jednak ważności jego święceń. Co do osobistej dyspozycji Orygenes, nic nie wskazuje na to, iż nie chciał ich przyjąć (por. s. 11-12). Jediną nieprawidłowością w przyjęciu święceń był brak zgody własnego ordynariusza.

Również problem samokastracji Orygenes jest wyjaśniony w tej części pracy. Same wypowiedzi Aleksandryjczyka jak i skąpa ilość źródeł (Euzebiusz z Cezarei) każą nam z dużą ostrożnością podchodzić do tego zarzutu. Również konieczność uniknięcia błędu anachronizmu (kastracja jako przeszkoda do święceń została zdefiniowana dopiero na soborze nicejskim!), stawia w zupełnie innym świetle domniemane okaleczenie Orygenes. Monografia ks. Szrama nie stanowi apologii Aleksandryjczyka, ale już sam kontekst historyczny wraz z niejednoznaczną postawą biskupa Demetriusza stanowi ważne źródło poznania prawdy.

Ważniejszym jednak zagadnieniem, bardzo dogłębnie zanalizowanym przez autora niniejszej pracy, jest sam stosunek Orygenes do kapłaństwa, wyrażony jego nauczaniem na temat tego sakramentu.

Na podstawie wspomnianych wnikliwych analiz, których wartość jest pomnożona przez licznie cytowane teksty w języku greckim, jawi się nam głęboka teologia kapłaństwa, stanowiąca fundament wielu dzisiejszych refleksji teologicznych. Orygenes daje świadectwo głębokiego pragnienia świętości kapłana (por. s. 19), który będąc nawet grzesznikiem nie traci nieusuwalnego „charakteru” (por. s. 20-21). Aleksandryjski teolog jako jeden z pierwszych podkreśla, że termin „charakter” oznacza nieusuwalny znak, jaki zostaje wyciśnięty w momencie święceń (por. tamże).

Nauczanie Aleksandryjczyka w odniesieniu do kapłaństwa dotyka wszystkich jego przejawów. Wielkim walorem monografii jest ukazanie kapłaństwa w kontekście aleksandryjskiej szkoły alegorycznej na potrójnej płaszczyźnie interpretacji biblijnej: literalnej, moralnej i duchowej. Orygenes ukazuje rozwój idei kapłaństwa w Starym Testamencie, jako cienia „umbra”, obrazu „imago” Nowego Testamentu i jego rzeczywistości „res” w Liturgii Niebieskiej. Podkreśla też, że pełnię kapłaństwa posiada Chrystus, w którym uczestnictwo mają kapłani na mocy święceń. Ciekawa jest również alegoria Chrystusa – prawdziwego biskupa, patriarchów – prawdziwych prezbiterów, aniołów – prawdziwych diakonów, jako doskonałej

hierarchii niebieskiej, której odbiciem jest hierarchia ziemską (por. s. 26-27).

Wiele uwagi poświęca Aleksandryczyk kapłaństwu powszechnemu wszystkich wiernych na mocy chrztu świętego. Mają oni składać na ołtarzu własnej duszy ofiary duchowe, jak: miłość, cierpliwość, modlitwa, pokuta... Godność tego kapłaństwa jest podtrzymywana przez rozważanie Pisma Świętego i życie z nim zgodne (por. s. 28). Również wiele miejsca poświęca Orygenes kwestiom obowiązków duchownych jak i świeckich wobec kapłaństwa urzędowego. Strzeżenie depozytu wiary, głoszenie Słowa Bożego, a nade wszystko osobista świętość to rdzeń nauczania orygenesowskiego (por. s. 29-34).

Część drugą monografii stanowią teksty, będące ilustracją i potwierdzeniem analiz z części pierwszej. Znajdują się tu fragmenty komentarzy i homilii Orygenesesa do księgi Jozuego, Liczb, Sędziów, proroka Jeremiasza, Ezechiela, Pieśni nad pieśniami, do Ewangelii Łukasza, Mateusza, Jana, do listu świętego Pawła do Rzymian, a przede wszystkim do Księgi Kapłańskiej. W antologii zawarte są również teksty z apologii *Contra Celsum* i traktatu *O modlitwie*.

Monografia księdza Mariusza Szrama to głębokie spojrzenie na teologię kapłaństwa jednego z największych pisarzy wczesnochrześcijańskich, Orygenesesa. Książka niewątpliwie będzie przydatna na biurkach specjalistów – patrologów, ale przede wszystkim powinna stać się uważną lekturą kapłanów jak i świeckich, pragnących odkryć czy pogłębić kapłaństwo powszechne i sakramentalne – niezwykle dar od Chrystusa, Najwyższego Kapłana.

Ks. Sławomir Czalej